

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Кафедра глобальної економіки

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан економічного факультету
Анатолій ДІБРОВА

« 16 » _____ 2024 р.

«СХВАЛЕНО»
на засіданні кафедри глобальної економіки
Протокол № 15 від « 15 » 05.2024 р.

Завідувач кафедри
Наталія ВДОВЕНКО

«РОЗГЛЯНУТО»

Гарант ОП «Фінанси і кредит»

Гарант ОП
Руслана ОПАЛЬЧУК

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«АГРАРНА ПОЛІТИКА»

Галузь знань	<u>07 Управління та адміністрування</u>
Спеціальність	<u>072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок</u>
Освітня програма	<u>Фінанси і кредит</u>
Факультет	<u>Економічний</u>
Розробники	<u>професор кафедри глобальної економіки, д.е.н., проф. Діброва А. Д.</u>

Київ – 2024 р.

Опис навчальної дисципліни Аграрна політика

(назва)

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	
Освітній ступінь	<i>Магістр</i>
Спеціальність	<i>072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок</i>
Освітня програма	<i>Фінанси і кредит</i>
Характеристика навчальної дисципліни	
Вид	Обов'язкова
Загальна кількість годин	120
Кількість кредитів ECTS	4
Кількість змістових модулів	2
Курсовий проект (робота) (за наявності)	
Форма контролю	<i>Екзамен</i>
Показники навчальної дисципліни для денної форми здобуття вищої освіти	
	денна форма здобуття вищої освіти
Курс (рік підготовки)	1
Семестр	1
Лекційні заняття	<i>15 год.</i>
Практичні, семінарські заняття	<i>15 год.</i>
Лабораторні заняття	-
Самостійна робота	<i>90 год.</i>
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми здобуття вищої освіти	<i>2 год.</i>

1. Мета, завдання, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Мета: оволодіння теоретичними та методологічними основами формування і реалізації аграрної політики держави, вміннями оцінювати її ефективність та обґрунтовувати управлінські рішення щодо вибору тих чи інших інструментів державного регулювання аграрного сектору.

Завдання навчальної дисципліни «Аграрна політика»: сформувати знання щодо економічної сутності і головних компонентів аграрної політики, механізмів формування національних та світових агропродовольчих ринків, впливу аграрної політики на міжнародну торгівлю та продовольчу безпеку країни, інструментів регулювання ринків агропродовольчої продукції та економічних наслідків їх застосування, основних підходів до оцінювання рівня державної підтримки аграрного сектору, а також особливості формування аграрної політики у країнах з різним рівнем економічного розвитку, основні складові аграрної політики окремих зарубіжних країн.

Набуття компетентностей:

інтегральна компетентність:

здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у професійній діяльності або у процесі навчання у сфері фінансів, банківської справи та страхування, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

загальні компетентності (ЗК):

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК3. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК5. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

ЗК8. Здатність працювати в міжнародному контексті

спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК6. Здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при розв'язанні складних задач і проблем у сфері фінансів, банківської справи та страхування

СК10. Здатність розуміти аграрну політику уряду, виявляти і страхувати аграрні ризики, організовувати процес фінансування агробізнесу та захисту природного середовища

Програмні результати навчання (ПРН):

ПР1. Використовувати фундаментальні закономірності розвитку фінансів, банківської справи та страхування у поєднанні з дослідницькими і управлінськими інструментами для здійснення професійної та наукової діяльності.

ПР2. Знати на рівні новітніх досягнень основні концепції і методології наукового пізнання у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ПР6. Доступно і аргументовано представляти результати досліджень усно і письмово, брати участь у фахових дискусіях.

ПР14. Уміння аналізувати ефективність аграрної політики, обирати та розробляти аграрні страхові продукти, організовувати процес фінансування агробізнесу та захисту природного середовища.

2. Програма та структура навчальної дисципліни
«Аграрна політика»
 для денної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							Заочна форма						
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Змістовий модуль 1. Теоретико-методичні засади формування аграрної політики														
<i>Тема 1.</i> Теоретичні основи аграрної політики	I-II	14	2	2			10							
<i>Тема 2.</i> Методологічні засади формування та оцінки аграрної політики	III-IV	18	2	2			14							
<i>Тема 3.</i> Інструменти регулювання агропродовольчого ринку	V-VI	14	2	2			10							
<i>Тема 4.</i> Основні підходи до оцінки рівня державної підтримки аграрного сектору економіки	VII-VIII	14	2	2			10							
Разом за змістовим модулем 1		60	8	8			44							
Змістовий модуль 2. Особливості формування та основні напрями розвитку аграрної політики України, окремих іноземних країн та їх блоків														
<i>Тема 5.</i> Аграрна політика США	IX-X	14	2	2			10							
<i>Тема 6.</i> Спільна аграрна політика ЄС	XI-XII	14	2	2			10							
<i>Тема 7.</i> Аграрна політика України	XIII-XIV	19	2	2			15							
<i>Тема 8.</i> Сучасні виклики суспільства та аграрна політика	XV	13	1	1			11							
Разом за змістовим модулем 2		60	7	7			46							
Усього годин		120	15	15			90							

3. Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Макроекономічні індикатори розвитку аграрного сектору економіки України	2
2	Розрахунок індикаторів сталого розвитку сільськогосподарського виробництва	2
3	Заходи регулювання внутрішнього агропродовольчого ринку	2
4	Заходи регулювання зовнішньої торгівлі агропродовольчої продукції	2
5	Земельна реформа в Україні та її наслідки	2
6	SWOT-аналіз аграрного сектору економіки України та основні напрями розвитку державної підтримки аграрного ринку в Україні	2
7	Аграрна політика окремих іноземних країн та їх блоків	3

4. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Теоретичні основи аграрної політики	10
2	Методологічні засади формування та оцінки аграрної політики	14
3	Інструменти регулювання агропродовольчого ринку	10
4	Основні підходи до оцінки рівня державної підтримки аграрного сектору економіки	10
5	Аграрна політика США	10
6	Спільна аграрна політика ЄС	10
7	Аграрна політика України	15
8	Сучасні виклики суспільства та аграрна політика	11

5. Засоби діагностики результатів навчання:

- екзамен
- модульні тести
- розрахункові роботи

6. Методи навчання:

Методами навчання є способи спільної діяльності й спілкування викладача і здобувачів вищої освіти, що забезпечують вироблення позитивної мотивації навчання, оволодіння системою професійних знань, умінь і навичок, формування наукового світогляду, розвиток пізнавальних сил, культури розумової праці майбутніх фахівців.

Під час навчального процесу використовуються наступні методи навчання:

- словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда);
- практичний метод (практичні заняття);
- наочний метод (метод ілюстрацій, метод демонстрацій);

- робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату);
- відеометод (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);
- самостійна робота (виконання завдань);
- індивідуальна науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти.

7. Методи оцінювання.

- екзамен;
- усне або письмове опитування;
- модульне тестування;
- презентації та виступи на наукових заходах

8. **Розподіл балів**, які отримують здобувачі вищої освіти. Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка національна та результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	відмінно	зараховано
74-89	добре	
60-73	задовільно	
0-59	незадовільно	не зараховано

Для визначення рейтингу здобувача вищої освіти із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу здобувача вищої освіти з навчальної роботи $R_{\text{нр}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{нр}} + R_{\text{ат}}$.

9. Навчально-методичне забезпечення

- електронний навчальний курс навчальної дисципліни (на навчальному порталі НУБіП України eLearn - URL: <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=439>)
- Кваша С. М., Діброва А. Д., Нів'євський О. В., Мартишев П. А. Аграрна політика: навчальний посібник. 2-ге видання, перероблене і доповнене. Київ: НУБіП України, 2022. 316 с.
- Конспекти лекцій та їх презентації (в електронному вигляді);
- Робочий зошит для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти з аграрної політики. К.: НУБіП, 2023. 86 с.
- Методичні вказівки для самостійної роботи та підготовки до семінарських і практичних занять з дисципліни «Аграрна політика», 2019 р.
- Трофімцева О.В., Жемойда О.В. Українсько-англійський словник з аграрної політики. Україно-німецький агрополітичний діалог, 2015.

10. Рекомендовані джерела інформації

1. Агакерімова Р. Вплив війни в Україні на національну та глобальну продовольчу безпеку. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-53>.
2. Аграрна політика Європейського Союзу: виклики та перспективи: монографія // за ред. проф. Т. О. Зінчук. К: «Центр учбової літератури», 2019. 494 с
3. Аграрний сектор України: наслідки війни та перспективи відновлення. DLF attorneys-at-law. URL: <https://dlf.ua/en/ukraine-s-agricultural-sector-the-war-impact-and-recovery-prospects>.
4. Бойко В., Бойко Л. Продовольча безпека та ризики для аграрного виробництва під час війни в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. № 41. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-27>.
5. Вдовенко Л. Інструменти державної фінансової підтримки аграрного сектора в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. № 44. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-82>
6. Діброва А. Д., Крилов Я. О., Діброва Л. В., Діброва М. А. *Регулювання ринку зерна України в умовах глобальних викликів*: монографія. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М. М., 2020. 160 с
7. Діброва А., Діброва Л., Чміль А., Діброва М., Гузь М. Моделювання впливу вартості мінеральних добрив на результативність виробництва й експорту кукурудзи з України. *Agricultural and Resource Economics*. 2022. Vol. 8. No.3. Pp. 123–152. <https://doi.org/10.51599/are.2022.08.03.07>.
8. Долаючи обмеження: засади адаптивних рішень та систем: [монографія] / [А.Д. Діброва та ін.]; за ред. А. Д. Діброви, В. Є. Андрієвського; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України, Ін-т розвитку адаптивних систем Київ, 2020. 896 с.
9. Електронна бібліотека НУБіП України. <https://nubip.edu.ua/node/17325>.
10. Жураковська Л. А. Ключові політики та заходи для підтримки аграрного сектора України в умовах воєнного стану. К.: НІСД, 2023. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-11/az_agrarnyi-sector30112023.pdf
11. Калетнік Г. М., Гончарук І. В., Ємчик Т. В., Лутковська С. М. Аграрна політика та земельні відносини: підручник. Вінниця, ВНАУ, 2020. 307 с.
12. Кваша С. М., Діброва А. Д., Нів'євський О. В., Мартишев П. А. Аграрна політика: навчальний посібник. 2-ге видання, перероблене і доповнене. Київ: НУБіП України, 2022. 316 с.
13. Кваша С. М., Діброва А. Д., Жемойда О. В. Аграрна політика: навчальний посібник. К.: Вид-во Ліра-К, 2018. 388 с.
14. Коритний О. (2021). Особливості аграрної політики ЄС: можливості для України. *Науковий вісник Полісся*, (2(21)), 52–56. [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2020-2\(21\)-52-56](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2020-2(21)-52-56)
15. Лотиш О. Роль України на світовому ринку зерна: виклики і загрози. *Економіка та суспільство*. 2022. № 45. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-56>.

16. Матвеев М. Сільське господарство та ринок сільськогосподарських земель України: вплив війни. 2023. URL: <https://voxukraine.org/silskogospodarstvo-ta-rynok-silskogospodarskyh-zemel-ukrayiny-vplyv-vijny>.
17. Мельник Л. Г. «Зелена» економіка (досвід ЄС і практика України у світлі III і IV промислових революцій). Університетська книга, 2018. 463 с.
18. Негрей М., Тараненко А., Костенко І. Аграрний сектор України в умовах війни: проблеми та перспективи. *Economy and Society*. 2022. № 40. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-38>.
19. Нейтер Р., Зоря С., Муляр О. Збитки, втрати та потреби сільського господарства через повномасштабне вторгнення. Kyiv School of Economics. 2024. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/02/RDNA3_ukr.pdf.
20. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://rada.gov.ua>.
21. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
22. Офіційний сайт Інформаційного агентства АПК-інформ. URL: <https://www.apk-inform.com>.
23. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control>.
24. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua>.
25. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua>.
26. Офіційний сайт Міністерства сільського господарства США. URL: <http://www.usda.gov/wps/portal/usda/usdahome>.
27. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk>.
28. Офіційний сайт Німецько-українського агрополітичного діалогу. URL: <https://www.apd-ukraine.de>.
29. Офіційний сайт Організації економічного співробітництва і розвитку. URL: www.oecd.org.
30. Офіційний сайт Світової організації торгівлі. URL: <http://wto.org>.
31. Офіційний сайт Сільськогосподарської та продовольчої організації ООН. URL: http://www.fao.org/index_en.htm.
32. Пріоритети розвитку реального сектора в умовах війни та повоєнного відновлення економіки України : аналіт. доп. / [О. В. Собкевич, А. В. Шевченко, В. М. Русан та ін.]; за загальн. ред. Я. А. Жаліла. Київ: НІСД, 2024. 104 с. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.03>
33. Про аграрні ноти: Закон України від 22.02.2024 р. № 3586-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3586-20#Text>.
34. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24.06.2004 р. № 1877-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>.
35. Про зерно та ринок зерна в Україні : Закон України від 04.07.2002 р. № 37-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/37-15#Text>.

36. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року : Закон України від 18.10.2005 р. № 2982-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2982-15#Text>.
37. Про фермерське господарство : Закон України від 19.06.2003 р. № 973-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text>.
38. Русан В. М., Жураковська Л. А. Аграрний сектор України у 2023 році: складники стійкості, проблеми та перспективні завдання. К.: НІСД, 2024. https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-02/az_agrosector_15022024.pdf
39. Старікова Л. Спільна аграрна політика ЄС і завдання України в контексті євроінтеграції (план наближення політик і гармонізації законодавства). ГО Аграрний союз України. URL: http://www.aau.org.ua/media/publications/1891/files/CAP_2023_03_17_08_01_05_308554.pdf.
40. Українське сільське господарство у воєнний час. *Transnational Institute*. URL: <https://www.tni.org/uk/article/ukrainian-agriculture-in-wartime> (дата звернення: 25.05.2024).
41. Формування біоекономічного потенціалу сільського господарства України в умовах ризиків кліматичних змін /за ред. А.Д. Діброва; Національний університет біоресурсів і природокористування України. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2017. 256 с.
42. Юхименко П. І. Економічна аграрна політика: курс лекцій. Біла Церква, БНАУ. 2020. 121 с
43. Anderson K. (2016). *Agricultural Trade, Policy Reforms, and Global Food Security*. New York: Palgrave Macmillan US. URL: <https://doi.org/10.1057/978-1-137-46925-0>.
44. Barral S, Detang-Dessendre C (2023). Reforming the Common Agricultural Policy (2023–2027): multidisciplinary views. *Rev Agric Food Environ Stud* 104(1):47–50. <https://doi.org/10.1007/s41130-023-00191-9>
45. Dibrova, A., & Dibrova, L., Chmil, A., & Dibrova, M. (2022). Forecasting the consequences of the cost of mineral fertilisers on the development of the corn market in Ukraine using AGMEMOD models. *Ekonomika APK*, 29(3), 23-41.
46. El Bilali H., Ben Hassen T. (2022). Disrupted harvests: how Ukraine – Russia war influences global food systems – a systematic review. *Policy Studies*. P. 1–26. URL: <https://doi.org/10.1080/01442872.2024.2329587>.
47. Henry C Taylor (2019). *Agricultural Economics*. Publisher: Wentworth Press, 334 P.
48. Johan Swinnen (2018). *The Political Economy of Agricultural and Food Policies* (Palgrave Studies in Agricultural Economics and Food Policy). 276 p.
49. OECD (2022). The impacts and policy implications of Russia's aggression against Ukraine on agricultural markets. <https://www.oecd.org/ukrainehub/policy-responses/the-impacts-and-policy-implications-of-russia-s-aggression-against-ukraine-on-agricultural-markets-0030a4cd/#biblio-d1e804>.
50. Redman Graham, John Nix (2018). *Pocketbook for Farm Management for 2019*. 49th Edition. Published by The Pocketbook, 2 Nottingham Street, Melton Mowbray, Leicestershire LE13 1NW, U.K.

51. Ronald Kay, William Edwards, Patricia Duffy (2019). *Loose Leaf for Farm Management 9th Edition* Publisher: McGraw-Hill Education; 9 editio, 496 P.

52. Socioeconomic impacts of Russian invasion of Ukraine: A multiregional assessment for Europe / M. Á. Almazán- Gómez et al. *Journal of Regional Science*. 2023. URL: <https://doi.org/10.1111/jors.12676>.

53. Teixeira da Silva J., Koblianska I., Kucher A. Agricultural production in Ukraine: An insight into the impact of the Russo-Ukrainian war on local, regional and global food security. *Journal of Agricultural Sciences, Belgrade*. 2023. Vol. 68, no. 2. P. 121–140. URL: <https://doi.org/10.2298/jas2302121t>.

54. The impact of Russia-Ukraine conflict on global food security / F. Lin et al. *Global Food Security*. 2023. Vol. 36. P. 100661. URL: <https://doi.org/10.1016/j.gfs.2022.100661>.

55. The Russia-Ukraine war decreases food affordability but could reduce global greenhouse gas emissions / H. van Meijl et al. *Communications Earth & Environment*. 2024. Vol. 5, no. 1. URL: <https://doi.org/10.1038/s43247-024-01208-x>

56. Vincent H. Smith, Ed., Joseph W. Glauber, Ed., Barry K. Goodwin, Ed. (2018). *Agricultural Policy in disarray*. American Enterprise Institute. 298 P.

57. Welsh C. *Russia, Ukraine, and Global Food Security: A One-Year Assessment*. Center for Strategic and International Studies. URL: <https://www.csis.org/analysis/russia-ukraine-and-global-food-security-one-year-assessment>